SZÍN-VILÁG – A Nemzeti Színház lapja 1994. február 1.

Deák Attila

BESSENYEI FERENC

Valamikor, az ötvenes-hatvanas években Bessenyei Ferenc több színésztársával bejáratos volt a kortárs drámaírók „műhelyébe". Emlékezetes beszélgetéseket folytattatok olyan szellemóriásokkal mint Németh László; Illyés Gyula. Manapság találkozol drámaírókkal?
– Jó kérdés! Hu de jó kérdés! Hát hol vannak a drámaírók?! Hát nincsenek!

– Hogyan kellene ma működnie a színháznak?
– Már a kérdésbe is bele kell bolondulni! A Nemzeti Színházhoz nemzet kell! Nemzeti múlt, nemzeti kultúra, a nemzeti hagyományok tiszteletben tartása. Ezt előbb tudomásul kellene venni, és aztán visszafelé kérdezni. A Nemzeti Színháznak úgy kellene működnie, mint egy olyan múzeumnak, ahol az emberi szellem legnagyobb alkotásai vannak jelen.

– Néhány kritikus szenvedélyesen felrója Bessenyei Ferencnek, hogy gyakorta kirándult az operett világába.
– De az is színház volt! Remekművekben játszottam. Ez persze egyben azt is jelentette, hogy „uram, Michelangelo széklábakat farag, de fizetnek érte!" De ezek a széklábak ma is kincseket érnek! Engem is megkértek, hogy véssek az előadásba holmi díszt. Véstem, mert fizettek érte, mert élni kellett!

– Több évtizedre visszatekintve: milyen ez a mesterség?
– Hogy milyen most?! Olyan, hogy az emberek hűtlenek az értékeikhez. Az ember hűtlen lett a múltjához. A mi szakmánk önmagában, belülről nézve egyáltalán nem hűséges típus. Nekünk csak annyi marad meg a múltunkból, amennyit a közönség szeretetéből meg tudunk őrizni. Azt hiszem, ez így természetes. De mindig jönnek majd fiatalok, akik erről másképp vélekednek. Ennek ellenére szent meggyőződésem: amit a színházban erkölcsben, nevelésben, emberségben méltósággal meg lehetett csinálni, azt mi a XX. században megcsináltuk. Ami most jön, az a XXI. század.

– Két évtizede egyszer titkon arról beszéltél; hogy szeretnél egy olyan társulat közepén élni; ahol felnevelhetsz magad körül sok színészt...
– Igen... Igen, ezt szerettem volna. Bizonyos értelemben ez meg is történt, hiszen sok színész ott nevelődött körülöttem, akkor kezdtünk együtt játszani, amikor ők még gyerekek voltak... De a mi mesterségünkből alig lehet valamit átadni. Mindenki saját egyéniségével írja saját történelmét. Hogy ki mennyire írja be magát, azt a művészetben mindig az egyéniség ereje dönti el. Nálunk lehet tanulni és lehet hochmecolni! Lehet hivatkozni Sztanyiszlavszkijra és Hevesi Sándorra. Csak azt a pillanatot nem tudja megmagyarázni senki, hogy mitől jön létre ez az egész! Hogyan tudta megteremteni azt a pillanatot a színész, amitől aztán világos lett az egész előadás. Ezt a pillanatot sohasem lehet megmagyarázni. De csinálni kell, akkor is, ha nem jön az Isten.

– A színház jövőjét illetően optimista vagy?
– Hiszek a tehetségben és a szépség erejében. Mindig el szoktam mondani, hogy a régi athéniak szép tárgyakkal vették körül a vajúdó asszonyt, hogy szép képzetekkel születhessen meg a gyermek. És ettől – vallják a bölcsek – gyönyörű lett az újszülött! Most is a vajúdások korszakát éljük: ezért is fontos a szépség felmutatása! Nem letaglózni, hanem felemelni kell az embert! Ezért is örülök most, hogy ismét elővettük a Tragédiát. Ebben a hatalmas műben minden benne van a boldog színházról. És csak a boldog színház szolgálhatja az embert.

– Bessenyei Ferenctől furcsa megkérdezni: van még szerepálmod? Van még olyan szerep; amit szeretné! eljátszani?
– Mindent eljátszottam, mindent... Gondolkozzanak mások velem kapcsolatban... Igazából a Lear királyt is eljátszottam már, igaz, csak háromszor, Szegeden. De eljátszottam, megtanultam...

– Most elővehetnék újból?
– Szó van róla... Lehet, hogy Gyulán elővesszük a nyáron, aztán itt Folytatjuk a Nemzetiben. De korai erről beszélni, még csak 75 éves vagyok.

– Tíz évvel ezelőtt azt nyilatkoztad; hogy visszavonulsz.
– Dehogy vonulok én vissza! Nem vonulok vissza sehová! Hová vonuljak?! Mit csináljak a színészet helyett?! Vagy kellek, vagy nem! Ha nem kellek, az az ő bajuk!

– Lesz születésnapi party, bankett; ünnepi köszöntő?
– Mit tudom én... Az ünnepek sohasem érdekeltek. Az én életművem már így is befejezett. Ha valaki akarja tudni, hogy milyen volt, akkor módjában áll utánanézni, mert maradandót alkottam. Amit egy ember, amit egy színész elvégezhetett, azt mind elvégeztem. Ha holnaptól egy sor nem jelenik meg rólam, én akkor is voltam... No, de még azért vagyok! És ölelek mindenkit!